

Міністерство освіти і науки України

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

ОЗАРУК ВАСИЛЬ ВАСИЛЬОВИЧ

Handwritten signature of Vasyl Vasylivich Ozaruk, consisting of stylized cursive letters and a horizontal line.

УДК 37.037: 796.011.3: 371.217.3: 316.621

**ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ПІДВИЩЕННЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ
МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ**

24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання
різних груп населення

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання та спорту

Івано-Франківськ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник:

кандидат психологічних наук, доцент

Курилюк Сергій Іванович,

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», доцент

кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор

Ареф'єв Валерій Георгійович,

Національний педагогічний університет імені

М. П. Драгоманова, завідувач кафедри теорії та методики фізичного виховання;

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент

Кузь Юрій Степанович,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,

доцент кафедри теорії і методики олімпійського та професійного спорту.

Захист відбудеться 02 березня 2017 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 20.051.10 ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (76018 м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 79).

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» за адресою: 76018 м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 79.

Автореферат розіслано 1 лютого 2017 року

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Л. І. Войчишин

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проблема формування мотивації до підвищення рухової активності учнів початкових класів зумовлена як вимогами нормативно-правових документів, що виносять на повістку дня українського шкільництва потребу піднесення на якісно новий рівень руховий режим дня вихованців, так й орієнтацією змісту чинних програм навчального курсу «Фізична культура» на рухову активність із загальнорозвивальною спрямованістю (Т. Ю. Круцевич, 2014).

Однак ані результати численних наукових досліджень про здоров'ястимулюючі можливості фізичної культури (В. Г. Ареф'єв, 2007; Б. М. Мицкан, 2007; Г. В. Презлята, 2007; М. В. Дугчак, 2009; О. Д. Дубогай, 2011), ані зміст нових навчальних програм з фізичного виховання для учнів молодшого шкільного віку не стали механізмом збільшення їх рухового обсягів добовому бюджеті часу.

Сьогодні викликають стурбованість дані, які переконливо доводять, що однією з причин різноманітних відхилень у фізичному розвитку та стані здоров'я шкільної молоді є гіпокінезія (В. К. Бальсевич, 2000; В. А. Вишневський, 2002; М. В. Дугчак, 2009; І. М. Коваленко, 2011; О. І. Булгаков, 2014), яка посилюється у школярів з кожним роком навчання (С. А. Білітюк, 2006; І. С. Сапуга, 2007; Т. С. Боднар, 2009; Н. В. Москаленко, 2014). Достатній рівень динамічної активності оздоровчого спрямування притаманний лише кожній п'ятій дитині шкільного віку, що є одним з найнижчих показників у Європі (О. П. Швець, 2011).

Основними формами, які можуть підвищити на 50 відсотків рухову активність учнів молодшого шкільного віку в добовому й тижневому бюджеті часу, є «малі форми» фізичного виховання, що повинні проводитись упродовж навчального дня школярів (гімнастика до уроків, динамічні хвилини, паузи, рухливі перерви, спортивна година у групах продовженого дня, фізичне самовдосконалення, позашкільні заходи) (О. В. Давиденко, 2003; О. Д. Дубогай, 2011; Ю. С. Кузь, 2011; О. П. Швець, 2011; І. І. Головач, 2015). Нажаль, вони випали з поля зору педагогічних колективів сучасних навчально-виховних закладів.

У контексті актуальної проблеми в даний час пильної уваги заслуговують наукові праці, пов'язані з формуванням мотивації школярів до систематичних занять фізичною культурою (Є. М. Козак, 2002; Є. А. Захаріна, 2008; М. В. Лисяк, 2008; Г. В. Безверхня, 2011; О. С. Іщенко, 2016).

Незважаючи на те, що в останні роки з'явилися чимало наукових досліджень, які розкривають можливості мотиваційних чинників та шляхи їх реалізації у процесі фізичного виховання учнів (Х. Хекхаузен, 2003; С. А. Білітюк, 2006; С. П. Ільїн, 2013; С. І. Курилюк, 2015; О. С. Іващенко, 2016), питання підвищення рухової активності в добовому й тижневому бюджеті часу висвітлені недостатньо.

Таким чином, актуальність поставленої проблеми та недостатня її розробленість зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – «Формування мотивації до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку».

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тем кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту «Фізичне виховання різних груп населення в системі засобів підвищення якості життя та рівня рухової активності» (номер державної реєстрації 0113U002430) – 2013-2017 рр. і «Теоретико-методичні основи диференційованого фізичного виховання в дошкільних закладах освіти, школах і позашкільних установах» (номер державної реєстрації 0116U003890) – 2015-2020 рр. Роль автора полягає в науковому обґрунтуванні, розробці та перевірці ефективності програми мотивації щодо підвищення рухової активності учнів початкових класів.

Мета дослідження полягає у науковому обґрунтуванні, розробці та перевірці ефективності програми формування мотивації щодо підвищення рухової активності учнів початкових класів.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати теоретичні засади рухової активності учнів молодшого шкільного віку та виявити можливості її підвищення з опорою на мотиваційно-значимі чинники.
2. Виявити рівень мотивації учнів початкових класів до рухової активності.
3. Розробити та перевірити ефективність програми «Формування потреби до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку».

Об'єкт дослідження: рухова активність учнів початкових класів.

Предмет дослідження: формування мотивації до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку.

Для досягнення визначеної мети та виконання поставлених завдань було використано такі **методи дослідження:** *теоретичні* (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення даних науково-методичної літератури та матеріалів експериментальних досліджень сучасних учених); *емпіричні* (спостереження, опитування, бесіди, інтерв'ю, анкетування); *психологічні* (модифіковані методики С. Комінко, Г. Кучера; В. Смейкла, Г. Кучера; Л. Божович; Л. Собчик; Т. Елерса); *фізіологічні* (проби Штанге і Генчі); *педагогічні* (педагогічне тестування, моделювання, педагогічний експеримент); *методи математичної статистики*.

Наукова новизна отриманих результатів:

– *уперше* запропоновано, комплексно обґрунтовано факторну структуру мотиваційної потреби щодо підвищення рухової активності, яка об'єднує мотиваційно-інформаційний, емоційно-вольовий та поведінковий компоненти, на основі яких розроблено критерії оцінювання рівня сформованості потреби до систематичної рухової активності, а також програму й

технологічну модель її впровадження у взаємозв'язку «школа-сім'я», яка передбачає мету, завдання, компоненти, форми занять, методи і методичні прийоми, принципи, що реалізувалися на мотиваційно-переконуючому, спонукально-діяльнісному та особистісно-заохочувальному рівнях і забезпечили позитивну динаміку в показниках сформованості всіх компонентів стійкої потреби всистематичній руховій діяльності молодших школярів;

– *розширено й доповнено* інформацію про шляхи підвищення рухової активності учнів початкових класів у добовому й тижневому бюджеті часу на засадах педагогічної підтримки на управлінському, методичному, особистісно-учнівському та організаційно-сімейному рівнях, що в експериментальній вибірці забезпечило приріст у показниках спеціальних знань з фізичної культури; розширення рухового досвіду; підвищення інтересу до оздоровчих заходів у режимі навчального дня; покращення рівня фізичної підготовленості.

– *набули подальшого розвитку* зміст, форми та методи занять фізичними вправами учнів молодшого шкільного віку.

Практичне значення роботи. Запропонована програма «Формування потреби до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку»; алгоритм педагогічної підтримки рухової активності; рекомендації з організаційно-управлінського забезпечення заходів з порушеної проблеми; програма оздоровчого гуртка «Народні ігри»; дидактичні моделі оздоровчих заходів у режимі навчального дня; конспекти тематичних виховних годин; сценарії спортивних свят є перспективними для розроблення посібників та рекомендацій з оптимізації змісту розділу «Активний відпочинок» чинних навчальних програм з фізичного виховання для початкових класів, що послужить вагомою допомогою педагогічним працівникам у процесі їх професійної діяльності.

Основні положення дисертації можуть бути використані під час викладання навчальних дисциплін «Теорія і методика фізичного виховання», «Фізичне виховання з методикою навчання» у процесі підготовки фахівців фізичної культури та вчителів початкових класів, а також у різних формах методичної роботи, системи післядипломної освіти та управлінській діяльності керівників загальноосвітніх шкіл з проблеми підвищення рухової активності учнів у взаємозв'язку школа-сім'я.

Результати дослідження впроваджені в практику загальноосвітніх шкіл м. Івано-Франківська (№11, 17), Івано-Франківської області (Ямницька ЗОШ, Тязівська ЗОШ Тисменицького району, Гарасимівська ЗОШ, Озерянська ЗОШ, Обертинська ЗОШ Тлумацького району), ВНЗ м. Івано-Франківська (ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», Івано-Франківський коледж фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України, Інститут післядипломної педагогічної освіти), що підтверджено відповідними актами.

Особистий внесок здобувача полягає у самостійному визначенні напрямку, мети та завдань дослідження, виборі методів, розробці програми, методик оцінювання рівнів сформованості потреби до підвищення рухової активності, проведенні педагогічного експерименту, опрацюванні емпіричних даних та їх математично-статистичній обробці, формулюванні висновків, оформленні дисертаційної роботи.

У роботах, виконаних у співавторстві, дисертантові належать проведення досліджень, обробка результатів, формулювання висновків й підготовка матеріалів до друку.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження обговорювалися на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях: III Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми розвитку фізичного виховання, спорту і туризму в сучасному суспільстві» (Івано-Франківськ – Микуличин, 2013), VI Міжнародна науково-практична конференція «Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві», (м. Луцьк, 2015), VI Міжнародна заочна науково-практична конференція «Психологічні, педагогічні і медико-біологічні аспекти фізичного виховання і спорту» (м. Одеса, 2015), XX Міжнародна наукова конференція «Молода спортивна наука України» (м. Львів, 2016), на науково-методичних конференціях ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (2013–2016 рр.).

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 8-ми наукових працях, з яких 7 у наукових фахових виданнях України.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота обсягом 212 сторінок, з яких 160 сторінки основного тексту, складається зі змісту, переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів, висновків, практичних рекомендацій, додатків і списку використаних джерел (266 найменувань). Робота містить 28 таблиць та ілюстрована 33 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми; вказано на зв'язок з науковими планами і темами; сформульовано мету і завдання; визначено об'єкт і предмет дослідження; подані основні методи дослідження; розкрито наукову новизну і практичну значущість роботи; показано особистий внесок здобувача у працях, виконаних у співавторстві; надано інформацію про апробацію основних положень, результатів дисертаційної роботи та впровадження їх у практику; подана інформація про кількість публікацій за темою дисертації.

У **першому розділі «Теоретичне обґрунтування формування потреби до підвищення рухової активності дітей молодшого шкільного віку»** подано результати аналізу та узагальнення

даних щодо формування потреби до підвищення рухової активності дітей молодшого шкільного віку.

Під час ґрунтовного опрацювання теоретичних засад щодо підвищення рухової активності учнів сучасних шкіл було виявлено, що рухова активність з кожним роком знижується (І. О. Когут, 2006; С. Bouchard, 2007). Статичний компонент досягає 85%, а організаційні форми фізичного виховання становлять лише 1–2%, і це при тому, що мають займати від 1/6 до 1/3 загального навчального часу, тобто не менше 10–14 годин на тиждень за достатнього фізичного навантаження.

На основі узагальнених даних довідникових джерел (С. У. Гончаренко, 1997; В. Т. Бусел, 2001), матеріалів наукових досліджень (О. А. Гуменна, 2007; О. Я. Кібальник, 2007; М. В. Зубаль, 2008; Р. О. Ярій, 2010) сформульоване власне трактування поняття «рухова активність», що розглядається як цілеспрямоване використання засобів фізичної культури в добовому і тижневому бюджеті часу дітей з метою підвищення розумової і фізичної працездатності, рівня фізичної підготовленості та забезпечення активного дозвілля.

Встановлено, що останнім часом у нормативно-правових документах освітньої галузі танаукових працях дослідників актуалізується проблема підвищення рухової активності школярів (Т. Ю. Круцевич, 2006; В. Г. Ареф'єв, 2007; Н. В. Москаленко, 2007) з опорою на мотиваційні чинники (Є. М. Козак, 2002; М. В. Лисяк, 2008; Є. А. Захаріна, 2008; В. Г. Безверхня, 2011), спроможні інтегрувати теоретичні знання про шляхи збереження і зміцнення здоров'я (А. Д. Леськів, 2000; М. Б. Мицкан, 2007; Ю. В. Васьков 2009), донести їх до свідомості учнів, ураховуючи індивідуальні ціннісні орієнтації (Ю. С. Кузь, 2011; Г. А. Єдинак, 2011; О. П. Швець, 2011) і забезпечити задоволення соціально значущих та особистісно зорієнтованих потреб (Л. В. Гнітецький, 2000; В. О. Сутула, 2008; Т. С. Єрмакова, 2011; М. Д. Зубалій, 2014).

Мотивація виступає стержнем потреби й розглядається як сукупність факторів, що детермінують поведінку і діяльність людини на реалізацію потреби (Є. М. Козак, 2002; А. Є. Подоляка, 2011; Є. П. Ільїн 2013; Б. М. Шиян, 2014). При цьому потреба є рушійною силою рухової активності (О. Д. Дубогай, 2003; Н. В. Москаленко, 2007; І. М. Луценко, 2010) як усвідомлений чинник необхідності використання засобів фізичної культури в повсякденному житті заради збереження зміцнення і здоров'я (О. С. Куц, 2003; П. П. Коханець, 2005; О. А. Гуменна, 2006; Г. В. Презлята, 2006; Ю. В. Васьков, 2012).

У дітей молодшого шкільного віку серед засобів фізичного виховання викликають найбільший інтерес рухливі та народні ігри і забави (С. П. Фокін, 2006; С. І. Марченко, 2008), спроможні створити оздоровче позитивно емоційне середовище (А. І. Шинкарук, 2002; Б. М. Мицкан, 2007; Р. Wilson, 2008), яке поєднує у своєму змісті фізичні вправи із словесно-пісенним супроводом, що сприяє вихованню стійкої уваги, морально-етичних якостей, вольових

зусиль (В. В. Поліщук, 2008; О. Ф. Артющенко, 2012; І. О. Дудник, 2014), збагачує руховий досвід формування фізичних якостей (Е. В. Быков, 2003; О. В. Давиденко, 2003; Л. Є. Шестерова, 2004; М. В. Зубаль, 2009; О. І. Холодний, 2010), покращує стан здоров'я (Т.Ю. Круцевич, 2006).

Отже, на основі викладеного вищезазначено можна вважати, що ключовими компонентами у формуванні мотиваційної потреби до підвищення рухової активності є: мотиваційно-інформаційний – спроможний донести здоров'язберігаючу інформацію (переконання, привчання, заохочування, що служить спонукою до діяльності); емоційно-вольовий – використання засобів фізичної культури, які пробуджують інтерес до рухової активності; поведінковий – систематичне застосування фізичних вправ у повсякденному житті.

Ці дані утворюють теоретично-концептуальні положення, які покладено в основу дисертаційного дослідження з піднятої проблеми.

У другому розділі дисертації «**Методи та організація дослідження**» подано опис системи методів реалізації програми наукового дослідження, вихідні дані продосліджуваного контингенту та експериментальну базу.

Були використані загальноприйняті наукові методи дослідження, які адекватні об'єкту і предмету дослідження для вирішення поставлених у роботі завдань, а саме: теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, узагальнення даних науково-методичної літератури); емпіричні (спостереження, опитування, бесіди, інтерв'ю, анкетування); психологічні (модифіковані методики С. Комінко, Г. Кучера; В. Смейкла, Г. Кучера; Л. Божович; Л. Собчик; Т. Елерса); фізіологічні (проби Штанге і Генчі); педагогічні (педагогічне тестування, моделювання, педагогічний експеримент); методи статистичної обробки даних дослідження (варіаційної статистики, порівняльної, кореляційної, факторний аналізи).

Дослідження проводилось серед 313 учнів 3–4 класів загальноосвітніх шкіл міста Івано-Франківська (ЗОШ № 11 – 118 осіб; ЗОШ № 17 – 110 осіб), а також 85 школярів сільських шкіл (Ямницької та Тязівської ЗОШ Тисменицького, Озерянської, Гарасимівської та Обертинської ЗОШ Тлумацького районів). Також вивчалась думка керівників шкіл (37 директорів, 24 заступників з навчально-виховної роботи), учителів початкових класів (44 особи) під час проходження курсової підготовки в Івано-Франківському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти та батьків (48 осіб) щодо потреби підвищення рухової активності учнів 3–4 класів.

Перший етап дослідження (з 01.11.2013 до 01.10.2014 рр.) присвячувався аналізу довідкових джерел, нормативно-правових документів, науково-методичної літератури з піднятої проблеми, а також вибору об'єкта, предмета дослідження, формулюванню мети, завдань та розробленню факторної структури потреби в контексті підвищення рухової активності учнів, яку покладено в основу програми. На цьому етапі було визначено експериментальну базу та зроблено відбір найбільш доцільних засобів, форм і методів дослідження.

На другому етапі (з 01.10.2014. до 29.12.2014 рр.) підбрано методикку дослідження та проведено констатувальний експеримент, де вивчено стан сформованості потреби до підвищення рухової активності учнів початкових класів.

Водночас проводилось опитування серед педагогів початкових класів та батьків для визначення їх поглядів з питань формування потреби до підвищення рухової активності учнів початкових класів.

Третій етап (з 01.01.2015 до 01.06.2016 рр.) передбачав розроблення програми «Формування потреби до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку» у взаємозв'язку учень–школа–сім'я та шляхи впровадження. У її основу покладено матеріали теоретичного аналізу літературних джерел, результати констатувального експерименту. Апробація ефективності програми проходила на базі ЗОШ № 11 м. Івано-Франківськ серед учнів 4 класів (ЖГ – 30 осіб; ЕГ – 30 осіб).

Четвертий етап включав (з 02.06.2016 до 01.10.2016 рр.) узагальнення матеріалів формувального експерименту, теоретичне обґрунтування ефективності програми, висвітлення шляхів її впровадження у практику шкільного курсу «Фізична культура» учнів початкових класів. Ефективність запропонованої програми визначалась шляхом порівняння показників сформованості мотиваційно-інформаційного, емоційно-вольового та поведінкового компонентів у контрольній та експериментальній групах.

У третьому розділі «**Діагностика стану потреби учнів початкових класів щодо підвищення рухової активності**» представлено результати констатувального експерименту на вибірці молодших школярів (міських, сільських шкіл), у якому предметом дослідження були мотиваційно-інформаційний (n = 313), емоційно-вольовий (n = 265) та поведінковий (n = 280) компоненти, де суттєвих розбіжностей між учнями сільських і міських шкіл не спостерігалось.

98,1 % педагогічних працівників, опитаних під час курсової підготовки при Івано-Франківському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти, зізнались, що у школах, де вони працюють, оздоровчі заходи у режимі навчального дня не проводяться через відсутність належного методичного забезпечення.

У процесі визначення рівня сформованості показників мотиваційно-інформаційного компонента, де досліджувалась обізнаність дітей із теоретичним матеріалом, встановлено: 42,2 % учнів мають низький рівень знань, який відповідав оцінці «1, 2, 3»; 27,5 % – середній (оцінка «4, 5, 6»); 20,4 % – достатній (оцінка «7, 8, 9») і лише у 9,9 % прослідковувався високий рівень знань, який відповідав оцінці «10, 11, 12». Такий стан можна пояснити недостатньою увагою вчителів фізичної культури на заняттях щодо опанування учнями необхідними теоретичними знаннями, а також слабким виховним впливом, який не дає школярам потрібного імпульсу для зацікавленості

в самостійному набутті знань із шкільного курсу «Фізична культура»(Н. Г. Долбишева, 2006; А. А. Бахаєддин, Т. С. Бондар, А. С. Голик та ін., 2011).

Узагальнені дані стану сформованості емоційно-вольового компонента, що вивчався за показниками сформованості емоційної стійкості, готовності до використання фізичних вправ у повсякденному житті та підвищення рівня фізичної підготовленості, на констатувальному етапі засвідчують: 21,1 % учнів початкових класів характеризувались високим рівнем; 27,2% – достатнім; 26,4 % – середнім та 25,3 % – низьким.

За результатами вивчення рівня сформованості поведінкового компонента, який передбачав виявлення інтересу до фізичної культури та рівня розвитку фізичних якостей, встановлено: 32,1 % молодших школярів орієнтуються на пряму винагороду й задоволення від занять фізичною культурою; 40,4 % учнів прагнуть за будь-яких умов підтримувати взаємини з товаришами, орієнтуються на колективну ігрову діяльність, соціальне схвалення. Незначна частина школярів (27,5 %) зацікавлені в підвищенні рівня фізичної підготовленості.

Отримані під час дослідження результати констатують переважно низький і нижче середнього рівні фізичної підготовленості молодших школярів, що переконливо доводить потребу оптимізації рухової активності учнів початкових класів в умовах сучасної школи.

З метою більш ретельного вивчення стану мотиваційної сфери учнів початкових класів застосовувався факторний аналіз 17 незалежних показників, які в різних аспектах висвітлюють рівень мотивації до рухової активності молодших школярів до початку експерименту.

До першого фактору (29,33 %) з найбільшою вагою увійшли показники фізичної підготовленості ($r = 0,778$), участі у позакласних оздоровчих заходах ($r = 0,774$), готовності до використання засобів фізичної культури у повсякденному житті ($r = 0,681$), пізнавального мотиву ($r = 0,678$), мотиву успіху ($r = 0,678$), участі в оздоровчих заходах в режимі навчального дня ($r = 0,646$). Оскільки ці взаємозв'язки позитивні, що дозволило нам інтерпретувати цей фактор як «спонукально-поведінковий».

Другий фактор (20,27 %) включав три показники: готовність до покращення фізичної підготовленості ($r = 0,774$), вольові зусилля ($r = 0,741$), емоційну стійкість ($r = 0,642$). Ці компоненти відображають прояв вольових якостей і тому фактор отримав назву «емоційно-вольовий».

Третій фактор мав чотири показники, сумарна дисперсія яких становила 19,17 %. У цей фактор увійшли такі показники мотивації: інтерес до засобів фізичного виховання ($r = 0,678$), мотив самовдосконалення ($r = 0,669$), ставлення до різних форм фізичного виховання ($r = 0,648$), функціональна стійкість ($r = 0,616$). Ці компоненти відображають інтерес до фізичної культури та прояви мотивів, тому фактор назвали «мотиваційно-інформаційний».

Отже, на основі аналізу літературних джерел та отриманих даних ми підтвердили й виокремили структурні компоненти потреби підвищення рухової активності учнів початкових класів: мотиваційно-інформаційний; емоційно-вольовий; поведінковий.

У четвертому розділі **«Експериментальне обґрунтування ефективності програми «Формування потреби до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку»** висвітлено змістові компоненти програми та шляхи її реалізації відповідно до розробленої технологічної моделі, що передбачала мету, завдання, компоненти, етапи реалізації, педагогічну підтримку у співпраці школа–сім'я; форми занять фізичними вправами; методи та методичні прийоми; принципи та результати оцінювання її ефективності.

Зміст програми спрямовувався на впровадження засобів фізичного виховання в повсякденний побут учнів початкових класів, яке проходило у три етапи: мотиваційно-переконуючий (10 год), привчально-діяльнісний (70 год) і особистісно-заохочувальний (280 год), що разом становило 360 год за восьмий семестр початкової школи.

Мета і завдання програми спрямовувались на формування в учнів потреби до підвищення рухової активності.

Мотиваційно-переконуючий етап передбачав формування комплексу взаємопов'язаних мотивів під час виховних годин, що спонукали учнів до самоаналізу власного рухового режиму дня, його порівняння з об'єктивно необхідною нормою їх вікової групи; пробуджувало інтерес до різних форм і засобів фізичного виховання; посилювало відчуття потреби дбати про збереження і зміцнення власного здоров'я, а також відповідальності за стан фізичної підготовленості.

Цьому сприяло використання як групових, так й індивідуальних форм занять: бесіди, розповіді про фізичну довершеність і духовну стійкість запорізьких козаків, народних месників, богатирів, оспіваних у билинах, приказках, народних піснях, віршах, оповіданнях та казках; перегляду відеоматеріалів, вікторини з метою виявлення стану засвоєності теоретичних знань та внесення відповідних корективів; проведення тренінгів, рольових ігор, презентацій; залучення дітей до пошукової роботи із збору інформації з літературних джерел про роль рухової активності в життєдіяльності героїв творів, сучасників.

Привчально-діяльнісний етап спрямувався на привчання учнів до використання фізичної культури в щоденному побуті. З цією метою на якісноновому рівні відновлено оздоровчі заходи в режимі навчального дня школи: гімнастика до уроків, динамічні хвилини, паузи, рухливі перерви. Дидактичні моделі розроблялись на основі імітаційних, загально-розвивальних та відновлювально-профілактичних вправ, танців; широко застосовувались рухливі та народні ігри, що проводились з пісенно-речетативним та музичним супроводом.

Крім названих вище форм, учні залучались до занять в оздоровчому гуртку «Народної гри» (2 рази на тиждень по 30 хв); брали участь у конкурсах «Моя зарядка», «Цікава перерва», святах

«Тато, мама і я – здорова сім'я», «Хто зі спортом дружить – виростає дужим», «Веселі опришки», мандрівці у країну «Спортландію». Під час проведення перелічених заходів створювалась ситуація успіху, що слугувало стимулом до підвищення рухової активності дітей.

Особистісно-заохочувальний етап сприяв залученню учнів до самостійних занять руховою активністю, що передбачало ранкову гігієнічну гімнастику, виконання домашніх завдань з фізичного виховання, рекомендоване вчителями фізичної культури та особистісно-орієнтованих комплексів фізичного самовдосконалення. Разом з цим відбувався самоконтроль рухової активності школярів, де була використана методика О. С. Куца (2005).

У технологічній моделі «Формування мотивації до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку» передбачалась педагогічна підтримка, що здійснювалась на управлінсько-методичному та батьківському рівнях.

Ефективність реалізації програми забезпечували такі форми: виховні години (мотиваційно-переконуючий етап); оздоровчі заходи в режимі навчального дня, позакласні заходи (моделювально-діяльнісний етап); самостійна робота (особистіснозаохочувальний етап).

Упровадження розробленої нами програми будувалося на принципах:

- гуманізації – передбачав спрямування педагогічного процесу на врахування інтересів школярів, що забезпечувалось під час педагогічної підтримки;
- доступності й індивідуалізації – сприяв розширенню рухового досвіду у ході проведення оздоровчих заходів у режимі навчального дня учнів початкових класів, виконанню домашніх завдань з фізичної культури;
- наступності і безперервності – супроводжував увесь експериментальний процес, що реалізувався у взаємозв'язку всіх форм фізичного виховання у своєму організаційно-методичному забезпеченні спрямовувався на пробудження внутрішнього задоволення від занять;
- міжпредметних зв'язків – забезпечував змістову інтеграцію навчальних тем природничих дисциплін з фізичним вихованням, що широко використовувалось під час мотиваційно-переконуючого та привчально-діялісного етапів;
- переконання та самостійності – реалізувався шляхом аналізу теоретичних знань, добових норм власної рухової активності, стану фізичної підготовленості, під впливом системи домашніх завдань, які подані в матеріалах «Екрану рівня фізичної підготовленості учнів класу».

Розроблена програма «Формування потреби до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку» та шляхи реалізації відповідно до технологічної моделі сприяли підвищенню показників усіх трьох компонентів потреби до рухової активності, критеріями якої виступали показники мотиваційно-інформаційного, емоційно-вольового, поведінкового компонентів (рис. 1).

Проведене анкетування дозволило виявити достовірні зміни показників мотиваційно-інформаційного компонента ставлення до занять фізичною культурою як у хлопчиків, так і дівчаток ЕГ (рис. 2).

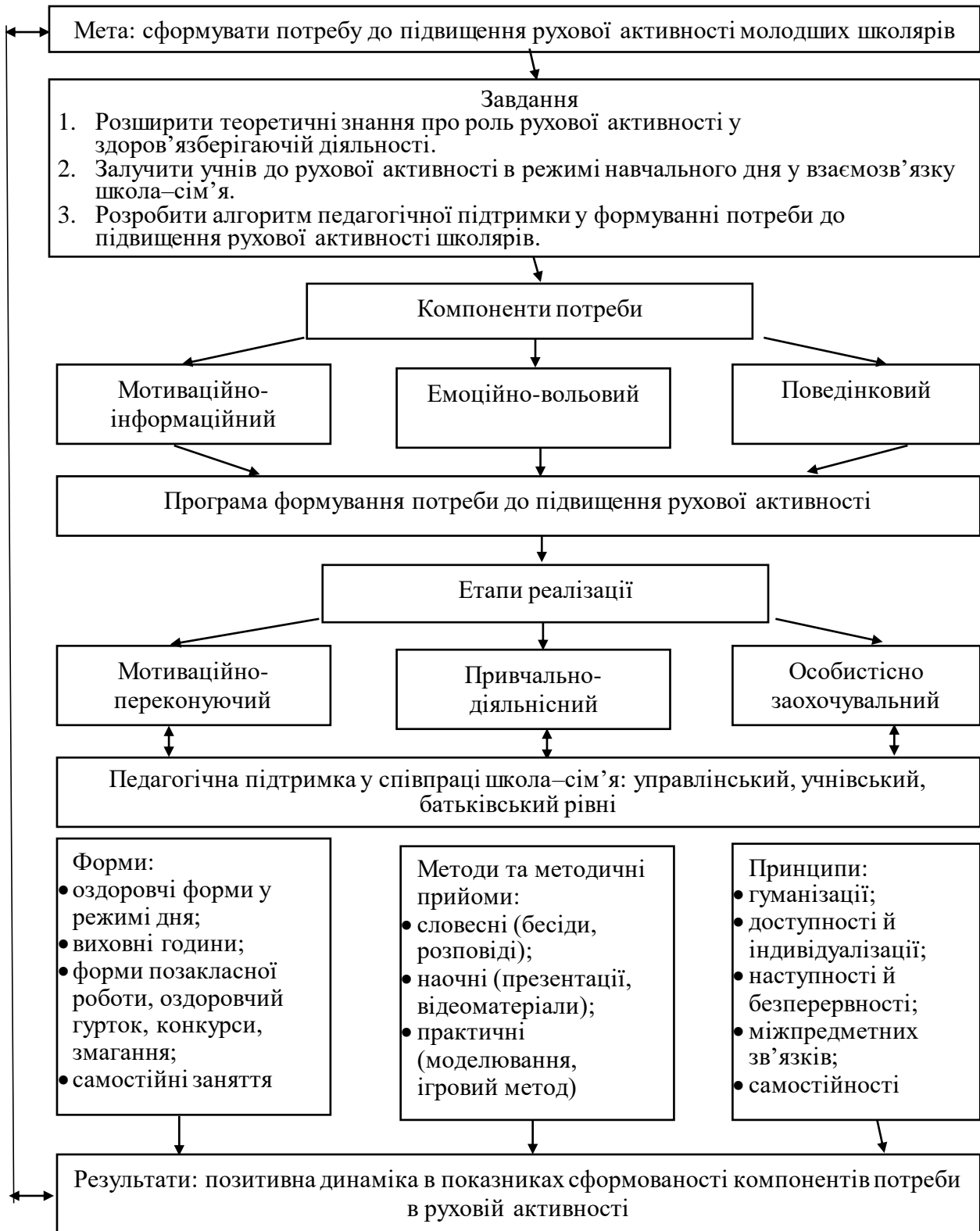

Рис. 1. Технологічна модель реалізації програми «Формування потреби до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку».

Так, частка дітей ЕГ з низьким рівнем після експерименту була достовірно меншою як до, так і порівняно з часткою таких у КГ – 6,67 % проти 30,00 % ($\chi^2 = 4,45$; $p < 0,05$) та 20,00 % ($\chi^2 = 3,84$; $p < 0,05$).

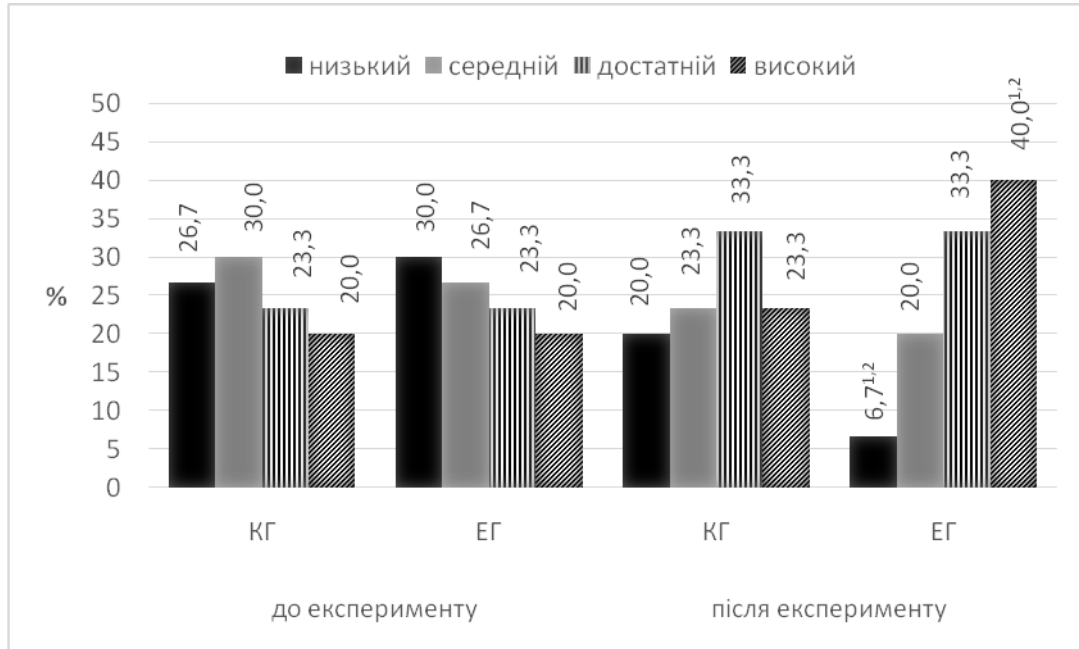

Рис. 2. Розподіл учнів за рівнем мотиваційно-інформаційного компонента мотивації до підвищення рівня рухової активності до та після експерименту у КГ ($n = 30$) і ЕГ ($n = 30$): 1 – достовірність відмінностей показників у ЕГ до та після експерименту ($p < 0,05$); 2 – достовірність відмінностей показників у ЕГ і КГ після експерименту ($p < 0,05$).

У контрольній групі істотних змін протягом цього періоду не відбулося.

Аналіз результатів опитування показав, що введення в навчальний процес запропонованої програми сприяло підвищенню мотивів на фізичне самовдосконалення у більшості учнів. Так, на 20,3 % зростає частка школярів, які відзначили мотив «Розумію, що моє фізичне здоров'я залежить від систематичних занять фізичною культурою», яка до експерименту становила 43,0 %.

Як відзначено вище, критеріями емоційно-вольового компонента були емоційна стійкість і мобілізація вольових зусиль під час різних форм фізичного виховання в режимі навчального дня (гімнастика до занять, оздоровчі динамічні хвилини, рухливі перерви).

Матеріали наших досліджень засвідчують, що 33,3 % школярів ЕГ і 20,0 % школярів КГ мають високий рівень сформованості емоційно-вольового компонента, 40,0 % та 26,7 % відповідно – достатній, а 16,7 % і 33,3 % відповідно – середній і тільки десята частина учнів ЕГ

виявили низький рівень цього показника, тоді як у КГ частка таких була удвічі вищою ($\chi^2 = 7,89$; $p < 0,05$) (рис. 3).

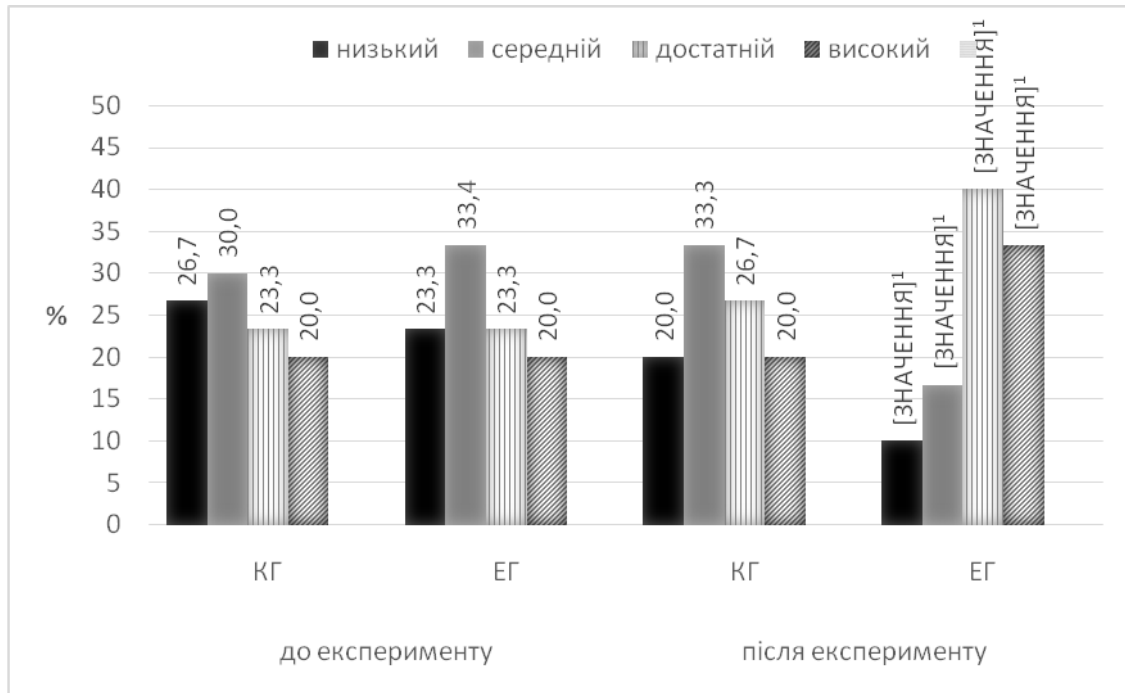

Рис. 3. Розподіл за рівнями емоційно-вольового компонента учнів молодших класів ЕГ ($n = 30$) і КГ ($n = 30$) до та після експерименту: 1 – достовірність відмінностей показника ($p < 0,05$).

Поліпшення показників в експериментальній групі, підвищення рівнів сформованості компонентів, формування усвідомлено активного ставлення до фізичної культури пов'язані з реалізацією педагогічних умов експерименту.

Використання комплексу методичних прийомів на тлі ігрового методу організації занять з молодшими школярами створило умови для задоволення мотивів діяльності дітей, забезпечило емоційне підкріплення і підвищення рівнів розвитку компонентів емоційно-вольового ставлення, дозволило учням усвідомити їх суб'єктивне становище в діяльності з освоєння цінностей фізичної культури.

Наприкінці заключного етапу дослідницько-експериментальної роботи нам необхідно було визначити, якого рівня фізичної підготовленості, якого критерію поведінкового компонента досягли учні експериментальної групи. Так, показники фізичної підготовленості в експериментальній групі дослідження значно покращилися. У величині розвитку сили, гнучкості темпи приросту результатів учнів ЕГ обох статей статистично достовірно перевищували такі для школярів, які займалися за загальноприйнятою програмою. Слід відзначити високий темп приросту результатів тесту на витривалість у дівчаток ЕГ порівняно з такими у КГ.

Заохочувальним чинником виступала зміна в показниках фізичного самовдосконалення, де учень мав можливість порівняти і зіставити «Я-минуле», «Я-реальне» і спланувати «Я-майбутнє». Для визначення змін у рівні фізичної підготовленості було проведено ретестування (табл. 1).

Зміна показників фізичної підготовленості учасників експерименту, $\bar{x} \pm m_{\bar{x}}$ ($n_{КГ} = 30$; $n_{ЕГ} = 30$)

Тести	Стать	До експерименту		Після експерименту			
		КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	Темпи приросту, %	
						КГ	ЕГ
Біг 30 м, с	Х	6,04 ± 0,05	6,03 ± 0,04	6,02 ± 0,06	5,72 ± 0,05***■	-0,33	-5,28
	Д	6,09 ± 0,05	6,07 ± 0,03	6,05 ± 0,04	5,85 ± 0,04***■	-0,66	-3,69
Біг 3×10 м, с	Х	9,23 ± 0,03	9,21 ± 0,03	9,18 ± 0,03	9,05 ± 0,04**■	-0,54	-1,75
	Д	9,87 ± 0,04	9,85 ± 0,03	9,84 ± 0,04	9,62 ± 0,04***■	-0,30	-2,36
6-хвилинний біг, м	Х	970,11 ± 11,8	972,18 ± 12,3	980,51 ± 11,8	1012,25 ± 11,22*	1,07	3,97
	Д	818,91 ± 12,0	820,50 ± 11,2	830,27 ± 10,6	969,15 ± 9,80***■	1,38	16,61
Стрибок у довжину з місця, см	Х	152,21 ± 1,56	154,11 ± 1,63	154,32 ± 1,52	157,31 ± 1,47	1,38	2,06
	Д	148,00 ± 1,18	149,50 ± 1,21	148,89 ± 1,12	152,21 ± 1,07■	0,55	1,72
Нахил уперед з положення сидячи, см	Х	4,93 ± 0,21	4,91 ± 0,19	5,21 ± 0,14	5,84 ± 0,12**■	5,33	17,50
	Д	8,73 ± 0,29	8,67 ± 0,24	9,12 ± 0,18	12,05 ± 0,19***■	4,37	32,63
Підтягування (разів)	Х	3,08 ± 0,12	3,12 ± 0,11	4,75 ± 0,10*	6,24 ± 0,11***■	42,66	67,24
Згинання-розгинання рук в упорі лежачи (разів)	Д	9,65 ± 0,34	9,74 ± 0,34	9,81 ± 0,27	12,21 ± 0,19***■	1,64	22,51

Примітки: достовірність відмінностей між ЕГ до та після експерименту: * – ($p < 0,05$); ** – ($p < 0,01$); *** – ($p < 0,001$); достовірність відмінностей між ЕГ та КГ після експерименту: ■ – ($p < 0,05$); ■■ – ($p < 0,01$); ■■■ – ($p < 0,001$)

В учнів ЕГ суттєво покращилися показники фізичної підготовленості. Загалом низький рівень фізичної підготовленості мали 19,6 % дівчаток проти 40,0 % до експерименту, середній – 30,0 % проти 43,3 %, достатній – 36,7 % проти 16,7 % і високий 13,3 %, тоді як до експерименту таких не було ($\chi^2 = 8,85$; $p < 0,05$).

Аналіз рівнів фізичної підготовленості дівчаток КГ виявив незначне її зростання. Порівняння результатів тестування фізичної підготовленості дівчаток ЕГ і КГ після експерименту виявило також зміни в розподілі на рівні статистичної тенденції ($\chi^2 = 6,48$; $p < 0,1$). У хлопчиків ЕГ спостерігалася достовірна відмінність розподілу за рівнями фізичної підготовленості як в ЕГ до та після експерименту, так і між ЕГ і КГ після експерименту. Низький рівень даної якості мали 16,7 % хлопчиків проти 36,7 % до експерименту, середній – 36,7 % проти 43,3 %, достатній – 30,0 % проти 13,3 % і високий – 16,7 %, тоді як до експерименту таких налічувалось 6,7 % ($\chi^2 = 7,25$; $p < 0,05$).

Порівняння результатів тестування фізичної підготовленості хлопчиків ЕГ і КГ після експерименту продемонструвало також статистично достовірні зміни в розподілі ($\chi^2 = 6,48$; $p < 0,1$).

Функціональний стан дихальної системи учнів ЕГ був достовірно кращим, ніж в учнів КГ. У них величина приросту часу затримки дихання на вдиху по відношенню до такого у КГ становила 12,2 % ($t = 2,10$; $p < 0,05$), видиху – 20,4 % ($t = 2,12$; $p < 0,05$).

Отже, результати повторного анкетування та тестування показали, що наприкінці експерименту в учнів молодших класів експериментальної групи сформувалася мотиваційна основа до збільшення рівня рухової активності, яка позитивно позначилась на поведінковому компоненті (рис. 4).

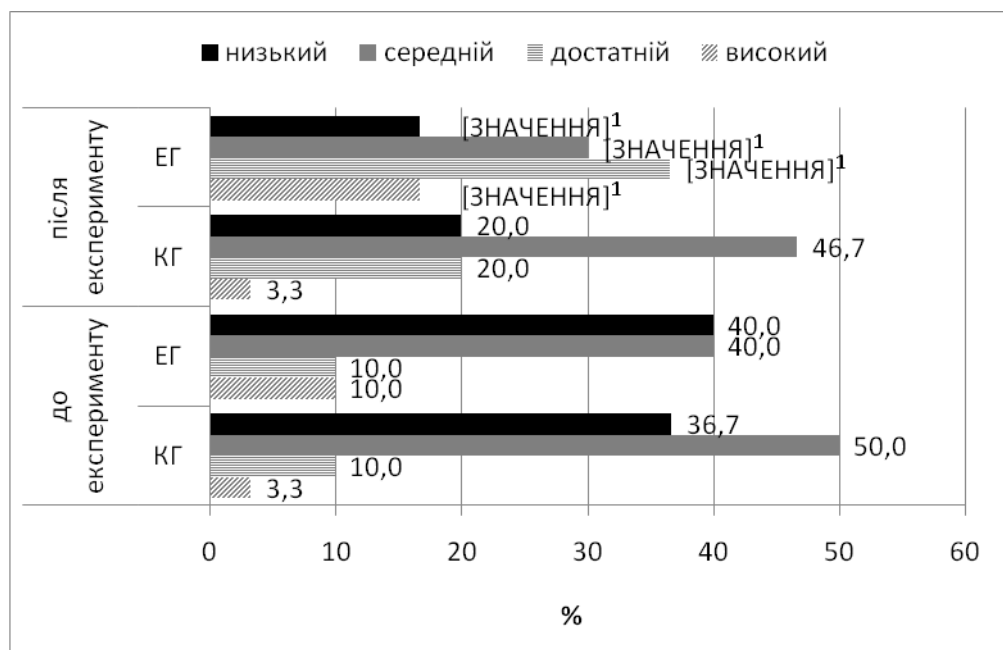

Рис. 4. Зміна розподілу молодших школярів за рівнем сформованості поведінкового компонента готовності до підвищення рівня рухової активності: 1 – достовірні відмінності у станах ЕГ до та після експерименту ($p < 0,05$)

Так, в експериментальних групах по 16,7 % учнів мали високий і низький рівні поведінкового компонента, тоді як у контрольних групах таких учнів було відповідно 3,3 % і 30,0 %. Статистично достовірно збільшилась частка дітей ЕГ з достатнім рівнем сформованості поведінкового компонента – 36,7 % проти 10,0 % до експерименту ($\chi^2 = 8,38$; $p < 0,05$).

Отже, результати експериментального дослідження підтвердили ефективність розробленої нами програми й технологічної моделі її впровадження, що забезпечило позитивну динаміку в показниках сформованості потреби до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку.

У п'ятому розділі «Аналіз та узагальнення результатів дослідження» охарактеризовано повноту розв'язання завдань дисертаційної роботи, що дало можливість отримати три групи даних.

Уперше:

- обґрунтовано та розроблено факторну структуру потреби підвищення рухової активності учнів молодших класів, що об'єднує мотиваційно-інформаційний, емоційно-вольовий та поведінковий компоненти;
- розроблено методику дослідження, критерії оцінювання рівня сформованості потреби до підвищення рухової активності;
- розроблено програму й технологічну модель її впровадження у взаємозв'язку «школа–сім'я», яка передбачає мету, завдання, компоненти, форми занять, методи, методичні прийоми, принципи, що реалізувалися на мотиваційно-переконуючому, привчально-діяльнісному та особистісно заохочувальному рівнях і забезпечили позитивну динаміку в показниках сформованості всіх компонентів потреби в підвищенні рухової активності молодших школярів.

Розширено й доповнено:

- наукову інформацію про шляхи підвищення рухової активності учнів початкових класів у добовому й тижневому режимах (В. Г. Ареф'єв, 2007; О. Д. Дубогай, 2011; Ю. С. Кузь, 2011; С. В. Трачук, 2011; Г. А. Єдинак, 2012), про потребу надання педагогічної підтримки в контексті піднятої проблеми на управлінському, методичному, особистісно учнівському та організаційно сімейному рівнях (О. В. Давиденко, 2003; Є. П. Ільїн, 2013; С. І. Курилюк, 2015; Г. В. Презлята, 2015; О. С. Іващенко, 2016) та можливості мотиваційних чинників підвищенні рухової активності учнів сучасних шкіл (Г. В. Безверхня, 2004; С. А. Білітюк, 2006; І. М. Коваленко, 2011; Н. В. Москаленко, 2014).

Набули подальшого розвитку:

– зміст, форми, методи підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку у їх повсякденному побуті (М. М. Борейко, 2002; Т. С. Бондар, 2010; Я. І. Кравчук, 2010; О. П. Швець, 2011; О. І. Булгаков, 2014).

ВИСНОВКИ

1. У дисертації проведено теоретичне обґрунтування і нове розв'язання проблеми підвищення рухової активності з використанням мотиваційних чинників, які спроможні інтегрувати у собі теоретичні знання про шляхи збереження і зміцнення здоров'я й донести їх до свідомості учнів, враховуючи індивідуальні ціннісні орієнтації, забезпечити задоволення соціально-значущих і особистісно-зорієнтованих потреб.

Мотивація виступає стержнем потреби і розглядається як сукупність факторів, що детермінують поведінку і діяльність людини на реалізацію потреби.

Потреба є рушійною силою рухової активності як усвідомлений чинник необхідності використання засобів фізичної культури у повсякденному житті заради збереження і зміцнення здоров'я.

2. На основі структурних компонентів мотиваційної потреби та матеріалів констатувального експерименту розроблено програму «Формування потреби до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку», яка реалізувалася у три етапи: мотиваційно-переконуючий (10 год); моделювально-діяльнісний (70 год); особистісно заохочувальний (280 год). Програма сприяла підвищенню рухової активності учнів, що забезпечувалось, відповідно до розробленої моделі, системноформуючим чинником якої була мета, завдання, компоненти змісту, етапи реалізації, педагогічна підтримка у співпраці школа–сім'я, оздоровчі форми занять, адекватні принципи, методи, прийоми, позитивними зрушеннями в усіх показниках мотиваційної сфери.

3. Істотно покращились показники мотиваційно-інформаційного компонента в учнів ЕГ. Частка дітей ЕГ з низьким рівнем після експерименту була достовірно меншою як до, так і порівняно з часткою таких у КГ після експерименту – 6,7 % проти 30,0 % та 20,0 %. Значно зросла частка осіб ЕГ, котрі мали достатній (33,3 % проти 23,3 % до експерименту) та високий (40,0 % проти 20,0 % до експерименту) рівні ($\chi^2 = 4,45$; $p < 0,05$).

У контрольній групі істотних змін протягом цього періоду не відбулося.

4. Результати всього комплексу проведених досліджень з упровадження програми «Формування потреби до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку» свідчать про її ефективність. Установлено, що 33,3 % школярів ЕГ і 20,0 % школярів КГ мають високий рівень сформованості емоційно-вольового компонента, 40,0 % та 26,7 % відповідно –

достатній, 16,7 % і 33,3 % відповідно – середній і тільки десята частина учнів ЕГ виявили низький рівень, тоді як у КГ частка таких була вдвічі вищою ($\chi^2 = 7,89$; $p < 0,05$).

5. Розроблений зміст етапів реалізації програми (з використанням міжпредметних зв'язків, тематичних виховних годин, моделей гімнастики до уроків, динамічних хвилин, ігрового матеріалу для рухливих перерв, сценаріїв свят, програми гуртка «Народної гри») сприяв підвищенню рівня мотивації учнів до занять різними формами рухової активності. У ході порівняння характеристик початкових і кінцевих результатів рухової активності в ЕГ виявлено, що на 35,0 % зросла частка учнів молодших класів, які відвідують всі заняття з фізичної культури ($\phi = 3,77$; $p < 0,01$), значно збільшилася кількість учнів ЕГ, які використовують різні форми занять фізичними вправами (з 23,2 % до 50,0 %) ($\phi = 2,94$; $p < 0,01$), регулярно виконують домашні завдання з фізичної культури (в 5,8 разів) ($\phi = 6,62$; $p < 0,001$), а також ранкову гігієнічну гімнастику (на 78,1 %) ($\phi = 9,37$; $p < 0,001$).

6. Учні молодших класів експериментальної групи порівняно з учнями контрольної групи продемонстрували загалом достовірно кращі результати в тестах фізичної підготовленості.

У хлопчиків ЕГ низький рівень фізичної підготовленості мали 16,7 % проти 36,7 % до експерименту, середній – 36,7 % проти 43,3 %, достатній – 30,0 % проти 13,3 % і високий 16,7 %, тоді як до експерименту таких було 6,7 % ($\chi^2 = 7,25$; $p < 0,05$).

Низький рівень фізичної підготовленості відзначений 20,0 % дівчаток проти 40,0 % до експерименту, середній – у 30,0 % проти 43,3 %, достатній – у 36,7 % проти 16,7 % і високий – у 13,3 %, тоді як до експерименту таких не було ($\chi^2 = 8,85$; $p < 0,05$).

7. Аналіз отриманих даних свідчить про те, що кількість учнів молодших класів експериментальної групи з високим і достатнім рівнями сформованості показників емоційно-вольового, мотиваційно-інформаційного та поведінкового компонентів потреби щодо підвищення рухової активності на завершальному етапі експерименту суттєво збільшилась за показниками сформованості:

емоційно-вольового компонента – до 33,3 % та 40,0 % відповідно ($\chi^2 = 7,89$; $p < 0,05$);

мотиваційно-інформаційного компонента – до 33,3 % та 40,0 % ($\chi^2 = 7,89$; $p < 0,05$);

поведінкового компонента – до 16,7 % і 36,7 % відповідно ($\chi^2 = 8,38$; $p < 0,05$).

Дисертаційне дослідження не претендує на вичерпне вирішення всіх аспектів проблеми формування мотивації до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку

Отримані результати доводять потребу подальшого теоретичного та експериментального дослідження з цього питання.

Подальші дослідження можуть спрямовуватись на формування особистісної компетентності щодо підвищення рухової активності на засадах мотиваційного підходу; міжпредметну інтеграцію як мотиваційний чинник у підвищенні рухової активності учнів

початкових класів; шляхи співпраці педагогічного колективу і батьків у контексті підвищення рухової активності школярів; розробку діагностичних технологій комплексного оцінювання стану рухової активності з позиції мотиваційного підходу; розробку дидактичних моделей до теми «Активний відпочинок» чинних навчальних програм з «Фізичної культури» для учнів початкових класів.

СПИСОК ПРАЦЬ, ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

а) у наукових фахових виданнях

1. Озарук В. В. Сутність поняття рухова активність, висвітлення її в наукових дослідженнях сучасних вчених / В. В. Озарук, Г. В. Презлята, С. І. Курилюк // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. – 2014.– Вип. 20. – С. 87–96. *Особистий внесок полягає у систематизуванні та узагальненні наукових даних, написанні основної частини статті і формулюванні висновків.*

2. Озарук В. В. Теоретико-методологічні аспекти формування потреби до рухової активності учнів початкових класів / В. В. Озарук, Г. В. Презлята, С. І. Курилюк // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. – Серія 15. – 2015. – Вип. 3К2 (57). – С. 240–242. *Особистий внесок здобувача полягає у проведенні педагогічних досліджень, інтерпретації отриманих даних та написанні окремих положень статті.*

3. Стан сформованості мотивів учнів початкових класів до рухової активності / Василь Озарук, Ганна Презлята, Галина Ковальчук [та ін.] // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки / уклад. А. В. Цьось, С. П. Козібродський. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2015. – № 2 (30). – С. 87–91. (Видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus, Google Scholar) *Дисертантом проведено аналіз літератури, здійснено анкетування, педагогічне тестування, статистичну обробку даних.*

4. Озарук В. В. Діагностика стану сформованості мотивації учнів початкових класів до рухової активності / В. В. Озарук // Молода спортивна наука України. – 2016. – Т. 2. – С. 279–283. (Видання включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus)

5. Озарук В. В. Стан сформованості потреби до підвищення рухової активності учнів 4-х класів / В. В. Озарук, Г. В. Презлята, С. І. Курилюк // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура – 2016. – Вип. 23. – С. 72–79. *Дисертантом проведено аналіз літератури, здійснено анкетування, педагогічне тестування, статистичну обробку даних.*

6. Озарук В. В. Характеристика експериментальної програми, моделі її реалізації у процесі фізичного виховання учнів 4-х класів/ В. В. Озарук // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Фізична культура. – 2016.– Вип. 24. – С. 91–97.

7. Озарук В. В. Формування мотивації до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку / Василь Озарук // Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Фізичне виховання і спорт : журнал / уклад. А. В. Цьось, А. І. Альошина. – Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2016. – Вип. – 23. – С. 32–38.

б) в інших виданнях

8. Озарук В. В. Урахування психофізіологічних особливостей учнів початкових класів у процесі формування потреби до підвищення рухової активності / В. В. Озарук, Г. В. Презлята, С. І. Курилюк // Наука і освіта. – 2015. – № 4. – С. 135–140. *Особистий внесок полягає у систематизуванні та узагальненні наукових даних, написанні основної частини статті і формулюванні висновків.*

АНОТАЦІЇ

Озарук В. В. Формування мотивації до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення. – ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», м. Івано-Франківськ, 2017.

Дисертацію присвячено проблематиці формування мотивації до підвищення рухової активності учнів початкових класів.

Розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність програми «Формування мотивації до підвищення рухової активності учнів молодшого шкільного віку» і технологічної моделі її впровадження у практику сучасної школи.

Доведено, що програма та шляхи її реалізації у практиці фізичного виховання сучасних шкіл сприяли оновленню змісту оздоровчих заходів у режимі навчального дня, упровадженню фізичної культури у повсякденне життя учнів. При цьому спостерігалась позитивна динаміка показників сформованості мотиваційно-інформаційного, емоційно-вольового та поведінкового компонентів мотиваційної потреби щодо підвищення рухової активності дітей молодшого шкільного віку.

Ключові слова: мотивація, потреба, рухова активність, молодші школярі, фізичне виховання.

Озарук В. В. Формирование мотивации к повышению двигательной активности учеников младшего школьного возраста. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.02 – физическая культура, физическое воспитание разных групп населения. – ГВУЗ «Прикарпатский национальный университет имени Василя Стефаника», г. Ивано-Франковск, 2017.

Диссертация посвящена исследованию формирования мотивации к повышению двигательной активности учащихся младшего школьного возраста.

Во введении теоретически обоснована актуальность темы, определены цель, задачи, объект, предмет и методы исследования, раскрыта научная новизна и практическая значимость

диссертационной работы, описаны личный вклад диссертанта и сфера апробации результатов исследования.

В первом разделе представлен теоретический анализ законодательных положений, научно-методической литературы по изученной проблеме, раскрыта сущность понятий «двигательная активность», «мотивация» и «потребность», построена факторная структура мотивационной потребности в повышении двигательной активности учащихся начальных классов, на основании которой разработана методика исследования и критерии ее оценки.

Во втором разделе описаны и обоснованы методы исследования, совпадающие с целями и задачами, объектом и предметом, а также представлены данные о контингенте, организации и этапах исследования.

В третьем разделе работы раскрыты результаты состояния сформированности основных компонентов мотивационной потребности учащихся младшего школьного возраста в контексте повышения двигательной активности:

мотивационно-информационный компонент: в 28,8% учащихся высокий, 22,4% – достаточный, 31,6% – средний, 17,2% – низкий уровни;

эмоционально-волевой компонент: 21,5% учащихся имеют высокий, 23,0% – достаточный, 29,8% – средний, 25,7% – низкий уровни;

поведенческий компонент разрешил выделить состояние физической подготовленности: высокий уровень продемонстрировали 8,4% мальчиков городских школ; достаточный – 39,5% мальчиков сельских, 11,2% городских; 50,0% мальчиков начальных классов сельских, 41,1% – городских; 50,0% – девочек сельских и 35,0% городских школ имели средний уровень.

Основными мотивами к повышению двигательной активности являлись: желание учеников быть здоровыми, иметь высокий уровень физического здоровья и авторитет среди сверстников (лидерство), интерес к новым физическим упражнениям, сюжетно-ролевым играм, используемым в сложных условиях, побуждающих к преодолению страха и трудностей; признание учителем (поощрение); боязнь быть осмеянным одноклассниками за невыполнение физических упражнений.

В четвертом разделе теоретически обоснована и экспериментально проверена эффективность программы «Формирование потребности к повышению двигательной активности учащихся младшего школьного возраста» и путей ее внедрения в соответствии с технологической моделью, которая предусматривала: цель, задание, компоненты (мотивационно-информационный, эмоционально-волевой, поведенческий), этапы реализации (мотивационно-убеждающий, учебно-деятельностный, личностно-поощрительный), педагогическую поддержку в сотрудничестве школа–семья (управленческий, ученический, родительский уровни), формы (оздоровительные мероприятия в режиме дня, воспитательные часы, формы внеклассной работы, кружок «Народной

игры», конкурсы, соревнования, самостоятельные занятия), методы и методические приемы (словесные, наглядные, практические), принципы (гуманизации, доступности и индивидуализации, преемственности и непрерывности, межпредметных связей, самостоятельности).

Это обеспечивало прирост по всем показателям сформированности компонентов мотивационной потребности в двигательной активности детей младшего школьного возраста.

В пятом разделе проанализированы результаты работы, проведено их обобщение и сравнение с данными, опубликованными в научно-методической литературе.

Охарактеризована полнота решения задач, что разрешило выделить три группы данных: дополняющие результаты других исследований, подтверждающие результаты аналогических исследований и совершенно новые результаты исследуемой проблемы.

Ключевые слова: мотивация, потребность, двигательная активность, младшие школьники, физическое воспитание.

Ozaruk, V. V. Formation of motivation to increase motor activity of primary school age pupils. - Manuscript

Thesis for a candidate degree in physical education and sport in specialty 24.00.02 – physical culture, physical education of different population groups. – SHEE «Precarpathian National University named after Vasyl Stefanik», Ivano-Frankivsk, 2017.

The thesis is devoted to the problem of formation of motivation to motor activity increasing of primary school pupils.

There were developed, theoretically substantiated and experimentally tested the effectiveness of the program "The formation of need for motor activity increasing of primary school age pupils" and the technological model of its implementation in modern school practice.

It is proved that the program and the ways of its implementation in physical education practice of modern schools contributed to health measures content update in the school day mode and to the introduction of physical culture in the students daily lives. There was observed the positive dynamics in formation indicators of motivational and informational, emotional and volitional, and also behavioral components of motivational need to increase motor activity of primary school age pupils.

Keywords: motivation, need, physical activity, junior pupils, physical education